

Пантелеймон Куліш

Поєми

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2024

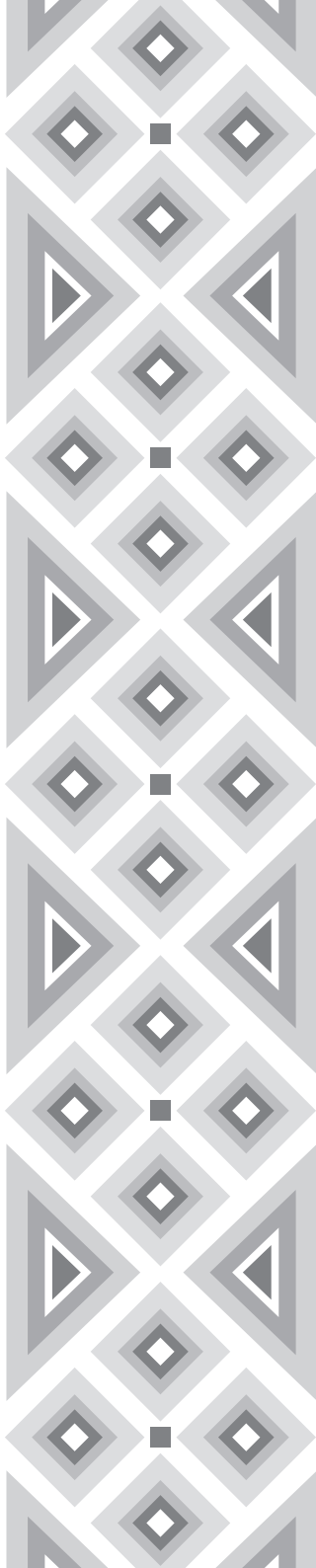
ЗАМІСТЬ ПЕРЕДНЬОГО СЛОВА ПРО МАГОМЕТА

Ще як він був незнаний і вбогий, полюбила його багата вдова в Мецці, на ім'я Хадиза, і хочь у його рідному краї було в звичаї многоженство, не засмутив Магомет своєї дружини ні однією соперницею: додержав їй вірності двадцять чотири роки, поки жила вона на світі. Як зробивсь він первим чоловіком між арабами, одна з найвродливіших женщин, Аеша, сказала йому раз: «Чи не стара ж у тебе жінка? Чи не посилає тобі Бог мене за луччу дружину?» — «Во ім'я Бога, ні! — відказав Магомет. — Не може бути луччої дружини над неї: бо вірувала вона в мене тогді, як люде мною поневіряли, підняла мене вгору тогді, як був я вбогий і як мене гонено».

Дрепер

Не говори зо мною про коханне,
Про житні цвіт, про щасте... Ти не знаєш,
Яку своїм дівочим залицяннем
Тонку струну в душі моїй торкаєш.

Аешо люба, соняшне серденько!
Ти всі квітки хотіла б осіяти,
Заговорити з кожною любенько
І приголубить, як дитину мати.

Та мій цвіток незримо процвітає,
Незримо дише сонця красою;
Над ним і вдень, і по ночам сіяє
Світило щастя вічною любов'ю.

Ти кажеш — лучча, краща? Ні одної
Нема на світі луччої й не буде...
Во ім'я Бога, краси такої
Не бачили ніколи грішні люде!

Возьми у мене очі, подивися
На неї звисока, з небес пречистих,
Звідкіль всі помисли святі взялися
І чувства праведні сердець огнистих.

Як в глибину бездонну океану
Аллах всезрячим прозирає оком,
Як до схід сонця над ночним туманом,
Зоря над сонним світиться востоком:

Так в Магометову прозріла душу
Хадиза, Боже око, сонце ясне,
І зрозуміла все, про що я мушу
Віщати миру, доки й жизнь погасне.

Я був малий, мізерний і незнаний, —
Вона мене між тисячами вздріла
І золото, й верблюдів каравани,
І всю судьбу мені свою вручила.

Мене лиха тіснила ворожнета,
Вона, мов скеля, при мені стояла
І оклеветаного Магомета
На всю вселенню б не проміняла.

Тинявся я проміж людьми чужими, —
Вона мені, мов сонце, осміхалась,
І помишленнями її святими
Моя душа, мов перлами, втішалась.

У нищеті я нею був багатий,
В багатстві нею був я милостивий:
Вона робила, що з моєї хати
Утішеним виходив нещасливий.

Нехай Аллах усю красу по світу
В один алмаз безцінний позбирає, —
Не засіє він так Магомету,
Як дух Хадизи перед ним сіє.

ПРОЛОГ

I

Розкинулась еси по всій землі широко;
Імперія всемирна звешся згорда.
Моря, земля і все на ній, що бачить око,
Усе твоє, неволя і свобода.
Свобода тисячам, неволя міліонам:
На тім стоїш, пануєш, порядкуєш.
Все покорається тобі й твоїм законам,
А хто б оперсь, до кореня зруйнуєш.
Так правиш світом ти і над царми царюєш.

II

Один був тільки цар, та не від сього миру,
Що нехтував страшну твою потугу.
Носив корону він із терну, а порфіру
З кармазину, невірам на наругу.
Ти віддала й його, через свого Пілата,
Лихим жидам на муку й на проп'ятте;
І хоть були в твого помиті руки ката,
Та заслужила вічне ти прокляття,
І не спасе тебе ні розум, ні завзяття.

III

Прокляв Господь
всі п'ять столиць твоїх великих,
Почавши від тебе, Єрусалиме:

Розсіяв жидову проміж чужі язики...
Тебе ж останнього прокляв він, Риме:
Щоб ти побачив, як стовпи твої крушились,
Що ти на них свою главу возносиш,
Як там по іншому заповіді молились,
Куди нові скрижалі ти приносиш
І, замість Господа, себе в них превозносиш.

IV

На всій імперії, що Римською прозвали,
Лягла печать прокляття страшного,
Що духа Божого в живому не poznали,
А з мертвого собі зробили Бога
І поглумилися над правдою святою,
Котрою дух Господень в нас сіяє
Над вічним Божеством і неба висотою,
Куди і розум наш не досягає,
Котру один Творець всього живого знає.

V – VIII

Озався був против великого скандалу
Святий філософ, Нестор Цареградський,
Та оддано його безбожним на поталу,
Що їх родив на світ владика адський.
Замучили його, як і того, що Богом
Зробили мертвого, на глум розсудку:
На клевети клевет нагромоздили стогом,
А з мук його тяжких зробили шутку,
Приправу до свого попівського прибутку.

IX

«Ой хто б нам дав крилі, крилі мов голубині, —
Мовляли тайкома несторіане, —
Щоб звідси нам летіть в далекі країни,
Покинувши се зборище погане!

Особмося, брати, як птах на'зді високім,
Рятуймо чистую любви науку,
Злучаймо праведність із розумом глибоким.
Нехай достанеться від діда внуку,
І всолодить його потомкам житні муку».

Х

І забирали все своє добро убоге,
І до степів арабських прямували,
І, проклинаючи золочені чертоги,
Собі хати в пустині будували.
І вірні, бачивши, що сі несторіане
Немов свічки у церкві погасили, —
Як серцем і умом справдешні християне,
Притулку серед них собі просили
І порох від чобіт царградський обтрусили.

ПІСНЯ ПЕРВА

I

Аравія... Се тут єгипетські божища,
Онуфіси та Мневіси забулись;
Се тут, скитаючись без хатнього жилища,
Жиди до Господа свого вернулись.
Тут, на горі, гримів крізь тучі голос Бога,
Єдиного предвічного владики;
Тут полом'єм вночі значилася дорога;
Тут сяєвом сіяв пророк великий,
І покоровьсь йому в пустині камінь дикий.

II

В землі, рекомій Уц, мудрець тут проявився,
Що Бога звав на суд за горе житні
І перед ним умом і серцем покоровився,
Як полились величні укоризни.
Упавши ниць, тремтів од слова, як од грому,
Все твориво в душі одмалювалось,
І Богу вишньому, єдиному святому,
Безсмертна в серці піснь озвалась,
Народам і вікам насліддем вічним сталась.

III

Аравіє! Ти, мов той ум фундаментальний,
На камені твердому оснувалась.
Ти маєш строгий вид, задумчиво-печальний,
І каменистою в сусід назвалась.

ЗМІСТ

МАГОМЕТ І ХАДИЗА	3
Замість переднього слова про Магомета	5
Пролог	8
Пісня перва	11
Пісня друга	27
МАРУСЯ БОГУСЛАВКА	43
Присвят	45
Пісня перва	47
Пісня друга	72
Пісня третя	91
Пісня четверта	114
Пісня п'ята	134
Пісня шоста	156
Пісня сьома	167
Пісня восьма	180
Пісня дев'ята	199
Пісня десята	220
Пісня одинадцята	234
Пісня дванадцята	252
Пісня тринадцята	266
Поспів	272

Куліш у ПЕКЛІ.	275
Заспів до поеми.	277
Пісня перва	281
Пісня друга.	301
Пісня третя.	322
Замість недоспіву до Небрешиної поеми.	345